

Pessebre i ecologia del paisatge

Article publicat a xarxanet.org

Construir el pessebre quan s'acosta Nadal és un costum prou arrelat a escala popular, i tant és així que en el ja llunyà segle XIX la pràctica va generar el moviment associacionista que coneixem amb el nom de Pessebrisme. **Es tracta de la representació plàstica de l'origen del Nadal cristià, amb figures i elements paisatgístics en miniatura.** Aquesta plasmació idealitzada del naixement del cristianisme va ser divulgada durant segles pels frares de l'orde franciscà, seguint l'exemple i preceptes del seu fundador, el de mostrar un Déu pobre nascut damunt la palla en un temps històric determinat en el que l'Església es distingia per l'exercici del poder temporal i l'acumulació de riquesa.

Es van començar a construir els pessebres a les esglésies i convents, després es va anar estenent la tradició fins abastar els domicilis particulars. Si bé tot plegat tingué el seu origen a la península italiana amb preponderància d'arrelament i creativitat a la zona de Nàpols, l'exercici de reproduir les escenes del naixement de Jesús s'ha escampat per tot el món.

En el nostre país l'art de construir el pessebre ha estat d'una força abassegadora. Ha passat de la creació d'un model popular a l'abast de tothom fins a les realitzacions d'autèntics professionals, tot i treballar per amor a l'art; produccions que han concretat un estil en disposició de diorama, conegut arreu com *escola de Barcelona*, que es distingeix pel treball en guix d'escaiola, de la qual han sortit figures d'abast internacional com el cistercenc fra Gilbert Galceran, que al monestir de Solius mostra amablement les seves produccions a tots els qui hi acudeixen.

La dedicació ha fet sorgir també una extensa nòmina d'artistes i artesans en l'especialitat de la confecció de figures, que va dels mítics Ramon Amadeu (1745-1821) i Domènec Talarn (1812-1902) als contemporanis obradors dels Castells, Carbonell o Colomer, sense deixar de banda la potent escola olotina, a més de la imponderable gernació d'artesans anònims que han donat cos als personatges i estils del pessebre popular.

La perpetuació d'aquest ritual cosmogònic, any rere any es recompon amb unes pautes de realització sostingudes en l'ideal i el respecte, però sense renúncies. La barreja entre el sagrat i el profà, entre l'extracció canònica i l'apòcrifa, entre el sublim i l'anecdòtic, com també succeeix en altres disciplines artístiques i populars, segueix les pautes del capteniment mediterrani. Cal tenir en compte que a l'Europa de més al nord el fet pessebrístic es basa en una concepció molt més sacralitzada, on seria inimaginable, posem-nos al cas, la figura del caganer.

El paisatge és l'element on s'incardinen els misteris o representacions del naixement, l'anunciació o la cavalcada dels reis, a més de la quotidiana vida de pagesos i pastors, entre els quals hi podem trobar la castanyera o un capellà

amb paraigua. Siguin els que siguin aquests trets una mica surrealistes i volgudament anacrònics, s'ha generat una estètica popular de paisatge idíl·lic, en utilitzar escorça d'alzina surera que simula rocam i la molsa per la prada; el paper de plata (ara d'alumini) per als rius, i la terra o la sorra per assenyalar els camins. Un paisatge idealitzat de la terra, amb masies i poblets de suro, camps llaurats i pastors amb ovelles. Un paisatge que, en una part considerable del nostre país, ja ha desaparegut per sempre.

D'uns anys ençà, s'ha generat un corrent que presenta l'humil pessebre casolà com un dels responsables de la degradació dels nostres boscos i la utilització de la molsa com un greu atemptat a la supervivència del planeta. Hem vist com en els pessebres públics que es volen políticament correctes hi desapareix tot element vegetal, el qual és substituït per materials sintètics o inerts, i com els components de moltes agrupacions pessebrístiques o centres d'esplai acaten mansament i amb bona fe les directrius dels responsables mediambientals dels ajuntaments corresponents.

De debò, algú pot imputar seriosament als nostres pessebres alguna responsabilitat en la degradació que pateix el paisatge, engolit pel ciment i l'asfalt amb la connivència de tots?

El pessebrisme, que ha estat una escola d'ecologia *avant-la-lettre*, tramesa de generació en generació, ha passat de víctima d'una societat que ha fet cada dia més difícil la seva expansió casolana, a botxí corresponsable dels seus mals. Una societat que reacciona matant puces a canonades i, mentre té distret el personal, alhora deixa campar alegrement bèstia grossa de tota mena.

Si us plau, **utilitzem els pessebres, ultra els valors religiosos i culturals implícits que aporta, com a vehicle educatiu i sensibilitzador de l'harmonia desitjable entre l'home i el medi natural, com ha estat sempre, amb els elements de sempre, i fem-ho des de l'associacionisme i la seva infraestructura.** Fem-ho sense sentiment de culpa i amb el mateix entusiasme amb què generosament cada any els pessebristes tots, despleguem aquest art efímer quan arriba el fred.

Xavier Orriols i Sendra